

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

THEORETICAL AND LEGAL FRAMEWORK FOR CORRUPTION OFFENCES

Білик П.П.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного та господарського права

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Як вбачається, сучасний вплив держави на переважну більшість сфер суспільної життєдіяльності, який раніше підпадав під визначення терміном «державне управління», а сьогодні позначається дефініцією «публічне адміністрування», можна охарактеризувати наступним чином. Це – вольовий, владний, організуючий, заснований на законі вплив держави в особі її органів та посадових осіб, а також в особі органів місцевого самоврядування на найважливіші з точки зору держави та суспільства суспільні відносини з метою приведення їх в певний, бажаний впорядкований стан. Таким впорядкованим станом є відповідний характер співіснування людей, при якому кожний учасник суспільних відносин має гарантовану державою можливість реалізації всього комплексу прав і свобод без завдання шкоди і, навіть без створення загрози завдання шкоди правам та свободам інших учасників правовідносин. За таких умов держава реалізує своє основне призначення – забезпечення людині її статусу як найвищої соціальної цінності.

Серед перешкод на шляху реалізації визначеної мети, серед інших факторів першочергове місце посідає корупція загалом, і в органах публічного адміністрування – зокрема.

Для України проблеми попередження і протидії корупції в органах публічної влади продовжують залишатися одним з найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності суспільства, і на сьогодні масштаби її поширення становлять реальну загрозу національній безпеці. Тому завдання боротьби з корупцією розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні.

Представники органів влади, перш за все, – правоохоронних органів, спираються на дані офіційної статистичної звітності про стан злочинності і роблять висновки про відсутність підстав для надмірного занепокоєння. Водночас, не можна говорити про високий рівень корупції в органах влади за умов, що в останні роки до різних видів відповідальності за корупцію щорічно притягується не більше 1% державних службовців. В Україні на антикорупційну тематику прийнято понад 70 нормативних документів, зокрема 12 законів, (з яких два не набрали чинності), та 12 постанов Уряду (з них одна втратила чинність). Однак аналіз виконання цих документів свідчить, що всі вони все ще не дозволили подолати корупцію.

Ще Ш.Монтеск'є зазначав, що при доступі до соціальних благ завжди виникає спокуса використати їх в особистих інтересах. У своїх працях він писав, що будь-яка людина, яка наділена владою, схильна скористатися нею. Бажання скористатися своїм службовим становищем у сучасного чиновника теж виникає, як у давньоримського бюрократа.

Поняття та сутність корупції пояснює головним чином юридична література. В ній існує багато визначень того, що і як слід вважати корупцією. Серед офіційних трактувань корупції є визначення, яке наведено в матеріалах ООН: «Зловживання владою з метою отримання особистої вигоди». Дуже змістовне трактування, яке певною мірою долає уявлення про корупцію як просте хабарництво за

елементарні послуги чи дозволи [1]. Воно дає уяву про суть корупції і там, де сьогодні, скажімо, відбувається написання патентів, наукових статей і дисертацій в підлеглих наукових закладах для потреб створення іміджу високоосвічених людей, доступ їх дітей до престижних вітчизняних і закордонних вишів... [2, с. 6-7].

На думку фахівців, які досліджують проблеми корупції, ефективність боротьби з нею залежить від чотирьох головних складових: 1) наявності належної правової бази антикорупційного спрямування; 2) ефективного і повного її застосування; 3) розвитку системи громадського контролю та формування антикорупційної громадської свідомості; 4) організаційно-управлінського забезпечення антикорупційної діяльності [3, с. 45-49]. До цього варто додати ще одну важливу складову – політичну волю для впровадження всіх попередніх складових.

Під час аналізу причин виникнення корупції та пошуку заходів боротьби з нею постає необхідність дослідження як економічних, так і політичних інститутів [4, с. 143]. Між тим жодна із соціально-політичних і економічних систем не має повного імунітету до корупції – змінюються лише її обсяги і прояви, а також її можливості, що визначається ставленням до неї держави і суспільства.

Сьогодні за рівнем корупції Україна стоїть поруч з самими одіозними державами Африки. Її рейтинг з року в рік не стає кращим. Останнім часом проблему подолання корупції особливо загострено, оскільки подальший розвиток української державності, модернізація та інноваційний розвиток України стали майже неможливі без заходів протидії корупції. Вона роз'їдає наше суспільство, та робить неефективною всю систему засобів державного управління, вимагаючи сьогодні змістовного перегляду всієї нормативно-правової бази управління країною і відсторонення чиновництва від системи політичного управління країною [2, с. 6-7].

Особливої небезпечності через всеохоплюючий її характер, корупція набуває в органах публічної влади.

Можна сформулювати визначення сутності поняття «корупція в органах публічної влади» таким чином – це зловживання державною владою посадовою особою, а також керівником чи службовцем комерційної або іншої організації своїми управлінськими повноваженнями для одержання будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб. Розглядаючи корупцію в органах публічної влади як двосторонній процес, запропоновані такі терміни: «коруптатор» – особа, що надає незаконні блага посадовим особам; «корупціонер» – особа, яка займає посаду в органі публічної влади, здатна нести юридичну відповідальність за здійснення акту корупції, визнана винною у здійсненні корупційного правопорушення на основі судового рішення або в іншому встановленому законом порядку; корупціогенні фактори – це явище або група явищ (факторний комплекс), що породжують або сприяють породженню чи зростанню корупції; корупційність суспільства – стан суспільства, де фіксується значна кількість корупційних проявів; корупціогенність – наявність умов і факторів для поширення корупції; корупційний злочин – зловживання посадовою особою органу публічної влади для одержан-

ня будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб [5, с. 134-135].

Серед способів запобігання та протидії корупції науковці називають наступні: право обмеження та заборони для осіб, на яких поширюється антикорупційне законодавство; морально-етичні чинники; доступ до інформації про діяльність публічних адміністрацій; експертиза проектів нормативно-правових актів; фінансовий контроль та спеціальні перевірки; активна позиція громадськості [6, с. 114-188].

Проте, варто зауважити, що заходи, в межах всіх наведених способів слід застосовувати в сукупності, у нерозривному зв'язку один з одним. Тільки за таких умов можна очікувати певних результативних досягнень.

З оглядом на висловлене вище, включення до Кодексу України про адміністративні правопорушення нової глави, а саме – 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення», є вчасним та очікуваним. Зокрема, всі передбачені в главі склади адміністративних правопорушень, насправді завдають шкоду та створюють суспільну небезпеку в сфері діяльності публічних адміністрацій, адже спотворюють основне визначальне призначення держави та посадових осіб її органів.

Практика поки свідчить про певні складнощі кваліфікації правопорушень, які викликані швидкоплинними змінами чинного антикорупційного законодавства. Зокрема, Закон України «Про засади запобігання і протидії коруп-

ції» № 3206-VI від 7 квітня 2011 року втратив чинність, але не повною мірою, а крім положень щодо фінансового контролю, які втрачають чинність з початком роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а замість його положень набув чинності Закон «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. Надзвичайно складною з точки зору виконання вбачається частина визначеного закону «Прикінцеві положення», адже покладає на виконавців, які в ній вказані, чималу відповідальність за реалізацію всіх, визначених законом, організаційно-правових антикорупційних заходів. Серед них і створення Національного агентства з питань запобігання корупції, і налагодження системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і запровадження відповідної системи фінансового контролю, і приведення у відповідність Законом «Про запобігання корупції» законодавчих та інші нормативно-правових актів тощо.

Таким чином, можна констатувати, що нормативно та певним чином, організаційно, країна готова до широкомасштабної боротьби з корупцією, і тільки практика тепер наочно засвідчить, наскільки достатніми є зусилля законодавців та правозастосовних органів в боротьбі з таким негативним явищем в галузі публічного адміністрування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Н. П. Нелезенко. Корупція в постіндустріальному суспільстві [електронний ресурс].-Режим доступу:<http://www.dy.nauka.com.ua/?or=1&z=643>-Назва з екрана
2. Соснін О.В. Корупція: витоки та шляхи подолання [Текст] / О.В.Соснін //Юридичний вісник України, загальнонаціональний правовий тижневик, № 11 (819), 12-18 березня 2011 року. – С.6-7.
3. Абрамов Ф.В. Корупція: визначення та сфера існування [Текст] / Ф.В. Абрамов // Вісник Міжнародного слов'янського університету, серія «Економічні науки». – 2004. – Т. 7, №1. – С.45 – 49.
- 4.Абрамов Ф.В. Економічний зміст корупції: інституційний підхід [Текст] : дис. ... канд. ек. наук : 08.00.01 / Абрамов Федір Володимирович. – Харків, 2010 р. – 204с.
- 5.Серьогін С.С.Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади [Текст]// Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права.-С.134-140
6. Клімова С.М., Ковальова Т.В. Організація запобігання та протидії корупції в Україні [Текст]. Навч. посіб. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. – 200 с.